

DEĐIŐEN GÜVENLİK ANLAYIŞLARI VE TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK STRATEJİSİ

Hazırlayan:
Dr. Atilla Sandıklı

RAPOR NO: 2

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

NOT: BİLGESAM farklı disiplin ve görüşlere sahip bilim adamlarını sinerji sağlayacak şekilde biraraya getiren araştırma merkezidir. Bu nedenle raporda yer alan konular BİLGESAM'ın resmi görüşlerini değil, raporu hazırlayanın görüş ve yaklaşımlarını yansıtmaktadır.

SUNUŞ

Türk tarihi incelendiğinde geçmişteki başarıların arkasında iyi yetişmiş bilge adamların bulunduğu görülmektedir. Ancak günümüzde olayların çok boyutlu olarak gelişmesi ve sorunların karmaşıklaşması, birkaç bilge kişinin veya aydınının gelişmeleri zamanında ve doğru olarak algılamasını ve alternatif politikalar üretebilmesini zorlaştırmaktadır. Gelişmelerin yakından takip edilmesi, gelecekle ilgili gerçekçi öngörülerin yapılabilmesi ve doğru politikalar üretilmesi için farklı disiplinlere ve görüşlere sahip bilge adamlar ile genç ve dinamik araştırmacıların, esnek organizasyonlar içinde sinerji sağlayacak şekilde bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Dünya'daki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak; Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak; karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi, dinamik çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmak amacıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) kurulmuştur. BİLGESAM'ın vizyonu, amacı, hedefleri, çalışma yöntemi, temel nitelikleri ve teşkilatı <http://www.bilgesam.org/tr> web sitesinde sunulmaktadır.

BİLGESAM, Bilge Adamlar Kurulu'nun ilk toplantısında alınan kararlar doğrultusunda çeşitli konularda raporlar hazırlamaktadır. Dr. Atilla SANDIKLI tarafından hazırlanan "Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejisi" başlıklı rapor faydalanılmak üzere yayınlanmıştır.

Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Başkanı

Dr. Atilla SANDIKLI **BİLGESAM Başkanı**

Atilla Sandıklı 1957 yılında İzmir’de doğdu. 1976 yılında (İzmir) Atatürk Lisesi’nden mezun olduktan sonra Kara Harp Okuluna girdi. Sırasıyla Kara Harp Okulu, Kara Harp Akademisi ve Silahlı Kuvvetler akademisinde eğitimine devam etti. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslar arası İlişkiler Bölümü’nde ve Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü’nde doktora derslerine iştirak etti. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde doktora eğitimini tamamladı.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli kademelerinde karargâh subayı ve komutan olarak görev yaptı. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği’nde müşavirlik, Harp Akademileri Komutanlığı’nda uluslararası ilişkiler öğretim üyesi ve uluslararası ilişkiler bölüm başkanlığı görevlerinde bulundu. Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin kuruluşunda görev aldı ve bir süre bu enstitünün müdürlüğünü yaptı. Kur. Kd. Alb. rütbesinde kendi isteğiyle Türk Silahlı Kuvvetleri’nden emekli olduktan sonra Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi TASAM’ın kuruluşunda genel müdür olarak görev aldı ve bu merkezi kurdu. Bu görevi ve Stratejik Öngörü Dergisi’nin editörlüğünü 4 yıl sürdürdü. TASAM’dan ayrıldıktan sonra Türkiye’nin akil adamlarını bir platform içinde bir araya getirmek amacıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezini kurdu. Halen BİLGESAM başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Çok sayıda ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrenin düzenlenmesinde birinci derece görevler üstlendi. Çeşitli makaleleri ve 15 kitabı yayınlandı. Askeri ve sivil yaşantısında madalya dahil çok sayıda başarı ödülü aldı.

İngilizce ve Fransızca bilen Atilla SANDIKLI evli ve iki çocuk babasıdır.

DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞLARI VE TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK STRATEJİSİ

GÜVENLİK KAVRAMI

20'nci Yüzyılın sonunda ve 21'nci Yüzyılın hemen başında siyasi, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel alanlarda meydana gelen hızlı değişimler güvenlik kavramını derinden etkilemiştir. Bu dönemde soğuk savaş sona ermiş, teknoloji, özellikle iletişim alanında yaşanan baş döndürücü gelişmeler küreselleşme olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bütün bu gelişmeler yaşanırken 11 Eylül'de ABD'de ikiz kulelere yapılan saldırılar bütün dünyada şok etkisi yaratmıştır. Bu olaylar uluslararası ilişkileri, ittifakları, stratejik düşünceleri, "tehdit" ve buna bağlı olarak "güvenlik" kavramlarını temelden sarsmış ve büyük oranda değişime zorlamıştır.

Yeniden şekillenmekte olan günümüz dünyasında büyük güçler arasında büyük zayıflık ve tahribata neden olabilecek savaş ihtimalinin ortadan kalktığını söylemek

mümkündür. Ancak bölgesel ve etnik kökenli savaşlar hala önemini korumaktadır. Asimetrik tehdit olarak terörizm ön plana çıkmış, terörist örgütler herhangi bir zamanda dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkarak saldırıda bulunabilme olanak ve yeteneğine ulaşmışlardır.

Güvenlik kavramının değişmesiyle birlikte, güvenliğin boyutları ve kapsamı da değişmiştir. Güvenlik de bir yerde küreselleşmiştir. Çünkü küresel ekonomi ve küresel güvenlik birbirini tamamlayan iki önemli kavram olarak ortaya çıkmıştır. Dünyadaki büyük şirketler ve finans çevreleri konunun ekonomik boyutuyla ilgilenirken, büyük devletler güvenlik boyutu üzerinde yoğunlaşmışlardır. “Güvenlik boyutu”, ülke güvenliği kavramından uluslararası güvenlik şeklinde tanımlanan bölgesel ve küresel güvenlik anlayışına kaymıştır. Ayrıca güvenlik olgusunun kapsamı genişlemiş; savaş, silahlı çatışma, kuvvet kullanma hallerinin dışında başta ekonomi, enerji, çevre, sağlık, sosyo-kültür ve eğitim alanları güvenlik kavramına dahil olmuştur.

Bu nedenlerle 2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu’nun 2’nci maddesinde milli güvenlik; “Devletin anayasal düzeninin, milli varlığının ve bütün-

lüğünün milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanmasıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

TÜRKİYE’NİN MİLLİ MENFAATLERİ VE MİLLİ HEDEFLERİ

Güvenlik kavramındaki değişim ve gelişime uygun olarak; devletin bekası, bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin korunması, milletin refahı, ülke ve bölge barışının sağlanması, yurtdışındaki soydaşlarımızın güvenlik ve refah içinde bulunması Türkiye'nin hayati milli menfaatleri olarak sıralanabilir. Çoğulcu demokrasi, insan haklarına saygı ve geçirilen evrim sonunda ulaşılan ve benimsenen sosyal ve yasal hayat biçiminin sürdürülmesi, milli gücümüzün geliştirilmesi, ekonominin serbest piyasa prensipleri ve istikrar içinde büyümesi, dünya ile entegre hale getirilmesi, refahın tabana yayılması yine milli menfaatlerimiz arasında yer alması gereken hususlardır. Ayrıca güvenliğin garanti altına alınabilmesi için menfaat birliğine sahip olduğumuz ülkelerle müşterek tehdide karşı dayanışma ve ortak ittifak sistemi içinde bulunulması önem arz etmektedir.

Bu kapsamda Türkiye'nin milli hedeflerini aşağıdaki şekilde belirtebiliriz.

■ Devletin Anayasal düzenini, milli varlık ve bölünmez bütünlüğünü, uluslar arası alanda siyasi, askeri, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil tüm menfaatlerini ve ahdi hukukunu her türlü iç ve dış tehlikelere karşı korumak ve kollamak,

■ Yurt içinde milli birlik ve beraberliği, huzur güven ve istikrarı sağlamak,

■ Vatandaşların Anayasa ile teminat altına alınan hak ve hürriyetlerini korumak, hayat şartlarını ve refah seviyelerini demokratik düzen içerisinde ve sosyal adalet ilkelerine uygun olarak geliştirmek,

■ Bağımsızlık, hürriyet, adalet ve hak eşitliğine dayanan bir dünya düzeni içerisinde, yurtdışında Türkiye'nin de güvenliğini sağlayacak şekilde sürekli ve adil bir barışın tesis ve idamesine yardımcı olmak, Türkiye'nin etrafında bir barış kuşağı oluşturmak,

■ Türkiye Cumhuriyetini siyasi, askeri, ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknolojik gücü ile bütün dünyada tanınan ve sayılan itibarlı ve güçlü bir mevkie kavuşturma çabalarına devam etmek, böylece Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak,

■ Türkiye'yi silah, araç ve gereç bakımından dışa bağımlı olmaktan kurtarmak,

■ Yurt dışındaki Türk vatandaşlarının ve soydaş topluluklarının güvenlik ve refahına yardımcı olmak.

KÜRESEL GÜVENLİK BOYUTU

Değişen güvenlik anlayışı çerçevesinde gelecekte küresel kırılmalara aday bölgeleri incelediğimizde, bu bölgelerin başında Uzak Doğu gelmektedir. Uzak Doğu'da, Çin ve ABD'nin gelecekte siyasi, ekonomik nedenlerle Tayvan veya Kuzey Kore sorunlarından dolayı karşı karşıya gelmeleri için yeterli potansiyel mevcuttur. Asya'da devletler arası büyük çatışma olasılığı diğer bölgelerden daha yüksektir.

Yine bir başka küresel kırılma hattı da zengin enerji kaynaklarına sahip Orta Asya ve Kafkasya'ya bölgeleridir. Soğuk Savaş sonrası küresel güç olma vasfını kaybeden ancak son yıllarda süratli bir şekilde toparlanan ve geleceğin küresel güç adaylarından Çin'le de yakın bir işbirliği içerisinde giren Rusya bu bölgede ABD ile karşı karşıya gelebilecektir.

Dünya enerji kaynaklarının büyük bir bölümünün bulunduğu, çatışmaların ve istikrarsızlığın sürdüğü Ortadoğu bölgesi ise, daima dünyanın öncelikli konusu olagelmıştır. Bu bölgede, bölgesel bir kırılmaya yol açabilecek enerji birikimini sağlayacak gerginliklerin daima var olacağı unutulmamalıdır. Gelecekte bu bölgede enerji kaynaklarının paylaşımı konusunda küresel bir kırılma yaşanabilir.

Günümüzde klasik tehdit algılamaları dışında küresel güvenlik ortamının en önemli asimetrik tehdit algılamalarından birisi uluslararası terörizmdir. Son derece organize bir yapıya sahip terörist örgütler, gelişen ve ulaşılması daha da kolay bir hale gelen teknolojiler sayesinde, büyük bir imkân ve kabiliyete ulaşmışlardır.

Kitle imha silahlarının kontrolsüz olarak yayılması ve bunların uluslararası sistem dışında kalan, uluslararası hukuka saygılı olmayan devletlerin veya terörist örgütlerin eline geçmesi önemli bir risk oluşturmaktadır.

Ayrıca uluslararası organize suçlar, yasa dışı göç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi konular uluslararası güvenlik politikalarında dikkate alınması gereken tehdit ve riskleri oluşturmaktadır. Çevre sorunları ve salgın hastalıklar riski de her geçen gün önemini artırmaktadır.

BÖLGESEL GÜVENLİK BOYUTU

Türkiye dünyanın en istikrarsız bölgeleri olan Ortadoğu ve Kafkaslara komşudur. Ortadoğu tarihi ve kültürel varlığı, zengin petrol kaynakları ve dünya ulaştırma yollarının kesişme noktasında bulunması gibi özelliklere sahip olmasına rağmen, bitmeyen bir şiddetin merkezi hâline gelmiştir. Başta bölge insanları olmak üzere, bütün dünyanın güvenlik ve refahını etkileyen Ortadoğu'daki istikrarsızlığın olumsuz yansımaları en çok Türkiye'de hissedilmektedir.

Kafkaslarda ayrılıkçı bölgeler ile mücadelesini sürdüren Gürcistan, Acaristan problemini çözmüştür. Ancak Güney Osetya ve Abhazya her zaman için büyük problem kaynakları olmaya devam etmektedirler. Rusya'nın gelişmelere müdahale etmesi risk faktörünü artırmaktadır. Gürcistan'ın ulusal birliği ve toprak bütünlüğü, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının güvenliği ve Türkiye'nin Orta Asya açılımı açısından büyük önem arz etmektedir.

Doğu komşumuz Ermenistan Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tanımamakta, uluslararası arenada asılsız Ermeni soykırımı iddialarının tanınması için girişimde bulunmakta, BM Güvenlik Konseyi kararlarını hiçe sayarak Azerbaycan topraklarının önemli bir bölümünü işgali altında bulundurmaktadır.

Diğer doğu komşumuz İran teokratik bir rejime sahiptir ve geçmişte rejimini, Türkiye de dahil olmak üzere mücavir ülkelerdeki rejimleri etkilemek için kullandığına dair kuşku vardır. Ayrıca İran'ın nükleer çalışmalarını diğer ülkeler gibi Türkiye de kaygıyla izlemektedir. İran'ın, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'ndan gizli olarak nükleer tesisler inşa etmiş olduğu ve uranyum zenginleştirme çalışmaları yap-

tığı saptanmıştır. Kuzey Kore'den başlayıp, Hindistan, Pakistan ve İran üzerinden geçen ve bölgemizdeki diğer muhtemel nükleer güçlere uzanan nükleer eksen, Türkiye açısından büyük bir hassasiyet teşkil etmektedir.

Güney komşumuz Irak'ın siyasi ve toprak bütünlüğü Türkiye için hayati öneme sahiptir. Irak'taki gelişmelerin iki yönü vardır. Birinci husus, PKK terör örgütünün Irak'ın kuzeyindeki varlığıdır. PKK burayı bir sığınak olarak kullanmaktadır. Irak'ın kuzeyindeki PKK teröristleri Türkiye'ye sızarak eylemler yapmaktadır. İkinci önemli husus ise, Kerkük'le ilgilidir. Kerkük, içinde birçok etnik gurubu barındıran bir şehirdir. Kerkük aynı zamanda önemli petrol kaynaklarına sahiptir. Kerkük'ün ve zengin petrol kaynaklarının belirli bir gruba mal edilmesi bölgedeki yangının daha da büyümesine neden olabilir.

Suriye ile uzun yıllar boyunca karşılıklı tehdit algılamasına dayanan soğuk ilişkiler yerini, 1998 yılında imzalanan "Adana Mutabakat Belgesi" ile bir iyileşme sürecine bırakmıştır. Bu olumlu ilişkiler her geçen zaman daha da iyiye gitmektedir. Türkiye Suriye ile İsrail'in görüşme masasına oturmasını sağlamış ve arabulucu görevi

üstlenmiştir. Türkiye Lübnan'daki gelişmeleri de yakından takip etmiş ve ülke içindeki çatışmaların sonlandırılmasına önemli katkılar sağlamıştır. Orta Doğu'da baş ağrıtan bir başka önemli sorun da İsrail-Filistin sorunudur.

Balkanlara geldiğimizde ise; bu bölgenin en fazla sorun teşkil eden bölgesi Kosova'dır. Kosova bağımsızlığını ilan etmiş ve bağımsız bir devlet olarak uluslararası camiada yerini almıştır. Ancak buradaki tansiyonun yükselme ihtimali hala mevcuttur.

Yunanistan ile ilişkilerde olumlu yönde gelişmeler olmasına rağmen Yunanistan Milli Savunma Politikasını, tehdidin doğudan (Türkiye'den) geldiği varsayımına dayandırmaktadır. Bu kapsamda adaları silahlandırmakta, 6 millik kara suları üzerindeki hava sahasının 10 mil olduğu iddiasında bulunarak Ege uluslararası hava sahasını daraltmakta ve özellikle de Ege Denizinin bir Yunan denizi olduğunu çağrıştıracak şekilde ülkemizden FIR'ı geçerek uluslararası hava sahasına giren her askeri uçağımızı silah yüklü uçaklarla önlemektedir. Bu durum bölgede her zaman bir kriz çıkma olasılığını gündemde tutmaktadır.

Kıbrıs konusuna gelince; Kıbrıs, Türkiye'nin milli menfaatleri ve uluslararası antlaşmaların kendisine yüklediği sorumluluklar açısından hiçbir zaman ilgisinin azalmaması gereken konuların başındadır. Güvenlik açısından Kıbrıs'ın önemi iki temel esasa dayanmaktadır. Bunlardan birincisi; Türkiye Cumhuriyeti'ne ve TSK'ne Garanti Antlaşması ile yüklenen Kıbrıslı soydaşlarımıza sağlamak zorunda olduğumuz güvenlik sorumluluğudur. İkincisi ise, Garanti ve İttifak Antlaşmalarında açıkça ifade edildiği üzere, Kıbrıs'ın, Türkiye'nin güvenliği açısından taşıdığı stratejik rolün önemidir. Bu iki temel esas süreklilik arz etmektedir. Çünkü Kıbrıs'ta ve Doğu Akdeniz'deki istikrar ve denge ancak bu sayede sağlanmaktadır.

Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi üyesi olduğu AB nezdinde Türkiye'yi zor durumda bırakacak girişimlerde bulunmaktadır. Türkiye ile olan sorunlarını AB'nin sorunları haline getirmeye çalışmakta, Türkiye-AB ilişkilerinin gelişmesini ve müzakere sürecinin ilerlemesini engellemektedir. Türkiye ile mevcut sorunlarını AB'yi kullanmak suretiyle kendi lehine çözmeye çalışmaktadır.

Çatışmaların ve istikrarsızlığın sürdüğü Ortadoğu bölgesi uluslararası terör örgüt-

lerinin barınma ve uygulama merkezi durumuna gelmiştir. Asimetrik bir tehdit olan terörizm bu bölgede gelişmekte ve bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eylemlerde bulunmaktadır. Kıtalar arası geçiş yolları üzerinde bulunan bölge, terörist faaliyetlerin yanı sıra organize suçlar, yasa dışı göç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi yumuşak güvenlik konularında risk ve tehditlerle karşı karşıyadır. Ayrıca bölge çevre sorunları, su kaynakları ve salgın hastalıklar konularına karşı da hassastır.

ÜLKE GÜVENLİĞİ BOYUTU

Türkiye yeni güvenlik algılamaları çerçevesinde soğuk savaş döneminde olduğu gibi ülke topraklarına yönelik bir istila tehdidi ile karşı karşıya değildir. Ancak Türkiye; çok boyutlu, çok yönlü, öngörülmesi güç ve sınır tanımayan asimetrik tehdit ve risklerin yaşandığı, istikrarsız bölgelerin merkezinde yer almaktadır.

Türkiye’nin güvenlik algılamaları; komşu ülkelerde oluşabilecek istikrarsızlıklar, Irak’ın kuzeyinde ortaya çıkabilecek istenmeyen oluşumlar, Türkiye’nin menfaatlerine indirilebilecek büyük darbeler; su sorunu ve Kitle İmha Silahları (KİS) tehdidi gibi simetrik risk ve tehditleri içermektedir. Ayrıca terörizm, bölücü ve irticai faaliyet-

ler, uluslararası uyuşturucu trafiği ve yasa dışı göçle mücadele gibi asimetrik özellikli risk ve tehditler de bu geniş yelpaze içinde yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bütünlüğünü, birlik ve beraberliğini, Anayasa ile belirtilen demokratik parlamenter düzeni, temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmayı amaçlayan PKK Terör Örgütü'nün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ve zaman zaman da büyük şehirlerde gerçekleştirdiği bölücü terörist faaliyetler günümüzde Türkiye'nin güvenliğine yönelik en büyük tehdidi oluşturmaktadır. Bazı dış güçlerin desteği ve Irak'ın kuzeyindeki otorite boşluğu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun coğrafi yapısı, ekonomik ve sosyal durumu terör örgütünün varlığını devam ettirebilmesinin en önemli nedenleridir. Ülke içinde kurtarılmış bölge tesis etmenin imkânsızlığını gören terör örgütü Irak'ın kuzeyindeki otorite boşluğun faydalanarak bu bölgede yerleşmiş, halk üzerinde korku ve panik ortamı yaratarak siyasallaşma sürecine girmiş, dış ülkelerde çeşitli isim ve şekillerde örgütlenerek dış platformlarda etkinliğini artırmaya çalışmaktadır.

Cumhuriyet'in temel niteliklerinden olan laikliğe karşı bazı faaliyetler toplumda

irtica tehlikesi ile ilgili kaygıları artırmıştır. Devletin Anayasa'da tarif edilen niteliklerini değiştirmeye yönelik her hareket gibi irtica da devlete ve rejime yönelik bir tehdittir. Laiklik ülkemizde aynı zamanda iç barışın da önemli bir şartıdır. İrtica ile mücadelede insan haklarına aykırı olarak halkın temel inançlarına ve değerlerine karşı çıkılması ve farklı inanç ve değerlerin halka dayatılması Türkiye'deki birlik ve beraberliğe zarar vermektedir. Çağdaş laik anlayışa aykırı olarak bu görüş ve eylemlerin sistematik bir hal alması ve halk üzerinde baskı oluşturulması da Türkiye'nin birlik ve beraberliğine yönelik önemli bir tehdidi oluşturmaktadır.

Ülke içindeki siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve psiko-sosyal istikrarın bozulmasına yönelik gelişmeler de yeni güvenlik anlayışlarında güvenliğe yönelik tehditler olarak değerlendirilmektedir. Devlet erkleri ve kurumları arasında uyumsuzluk, hukuk devleti yerine kanun devleti anlayışının benimsenmesi ve hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı eylemlerde bulunulması, demokrasi karşıtı otoriter yönetim yaklaşımları doğrultusunda girişimlerde bulunulması, farklı inanç, görüş ve etnik kültürlerle karşı hoşgörüsüzlüğün yaygın bir hal alması ve bu anlayışın eylemlere dönüşmesi Türkiye'de güvenliği tehdit eden önemli gelişmelerdir. Toplumda bütün bunların

birbirleriyle sinerji sağlayacak şekilde uygulandığına yönelik kaygıların artması gelişmelerin tehdit boyutuna ulaştığını göstermektedir.

Ayrıca uluslararası organize suçlar, yasa dışı göç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi faaliyetler, doğu-batı, kuzey-güney geçiş yolları üzerinde bulunan Türkiye için yumuşak güvenlik tehditleri olarak değerlendirilmektedir. Çevre sorunları ve salgın hastalık riskleri de diğer bölgelere nazaran Türkiye'yi daha fazla etkilemektedir.

MİLLİ GÜVENLİK POLİTİKASI

Türkiye'nin Milli Güvenlik Politikası milli değerleri ve milli çıkarları partiler üstü olarak ele almaktadır. Milli güvenlik açısından Türkiye'nin çıkarları; Türkiye'nin savunulması, elverişli dış ilişkiler ve düzenlemeler oluşturulması, ekonomik refahın sağlanması, demokratik değerlerin geliştirilmesi şeklinde dört ana kategoride toplanabilir. Türk milli güvenlik politikasının, milli gücün kullanılması suretiyle elde edilmesini öngördüğü hedefler ise şunlar olmalıdır.

- Ülkenin hürriyet, bağımsızlık ve bölünmez bütünlüğünün korunması,

- Anayasa ile belirlenen düzenin, ilke ve değerlerin idamesi,
- Halkın huzur, refah ve güvenliğinin sağlanması,
- Ülke içinde ve civarında insan hakları, demokrasi ve serbest ekonomiye dayanan sürekli bir barış, istikrar ve güven ortamı oluşturulması,
- Diğer ülkelerle dostluk ve ittifak ilişkilerinin geliştirilmesi,
- Ülke ekonomisinin içte ve dışta gelişip büyümesi.

Türkiye'nin Güvenlik Stratejisinin temelini dinamik bir dış politika, caydırıcılık, kolektif güvenlik ve kriz yönetimi oluşturmaktadır.

Türkiye bölgesel barış ve istikrarın korunması amacıyla dinamik bir dış politika yürütmeli, jeopolitik imkânlarını etkin bir şekilde kullanmak suretiyle bölgesel inisi-

yatıf sahibi ülke konumunu güçlendirmelidir. Bölgenin en güçlü ülkelerinden biri olarak, uluslar arası sorunlara ağırbaşlı, sabırlı ve sorumluluk duygusu içinde yaklaşmalı, komşularıyla işbirliği sağlamak, yakınlaşmak ve olumlu ilişkiler geliştirmek için her türlü fırsattan istifade etmeli, bölgesinde barış ve güvenliğe katkıda bulunmalıdır. Türkiye'nin Lübnan'daki iç çatışmaların sonlandırılmasına ve Suriye-İsrail barış görüşmelerinin başlamasına yaptığı katkılar güzel örneklerdir. Bu kapsamda Rusya-Gürcistan, Ermenistan-Azerbaycan ve Makedonya-Yunanistan sorunlarında da inisiyatıf alınabilir.

Başta bölge insanları olmak üzere, bütün dünyanın güvenlik ve refahını etkileyen Orta Doğu'daki istikrarsızlığın, 21'inci yüzyılın en büyük sorunlarından biri hâline geldiği görülmektedir. Tarihi ve kültürel varlığı, zengin petrol kaynakları ve dünya ulaştırma yollarının kesişme noktasında bulunması gibi özelliklerine rağmen, bitmeyen bir şiddetin merkezi hâline gelen Orta Doğu'da; barış, istikrar ve refahın sağlanması, dış politika önceliklerimiz arasında yer almalıdır. Bu çerçevede Türkiye, uluslararası toplumla birlikte bölge ülkelerinin karşılaştığı sorunların aşılması için her türlü girişimde bulunmalıdır.

Türkiye, demokratik, laik yapısı, hukukun üstünlüğünü esas alan yönetim biçimi, güçlü devlet geleneği, pazar ekonomisi, sosyal ve kültürel yapısı ile Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu üçgeninin ortasında bir istikrar adası olmaya devam etmelidir.

Türkiye bölgesel bir güç ve bir dünya devleti olma hedefi doğrultusunda çalışırken içte hem ekonomik yönden, hem de birlik ve beraberlik yönünden daha güçlü olmak zorundadır. İçte, güvenlik ve istikrarın devam ettirilmesi milli güç unsurlarına çarpan etkisi yapmakta ve etkinliğini artırmaktadır. Ülke içinde huzur, güven ve istikrar ortamının oluşturulması için demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde kültürel hoşgörü geliştirilmeli, devlet kurumları arasında uyum sağlanmalıdır.

Caydırıcılığın sağlanabilmesi için modern bir silahlı kuvvetlere sahip olmak zorunludur. Ayrıca soğuk savaş sonrasında her geçen gün önemi artan yumuşak güvenlik konularında gerekli tedbirlerin alınabilmesi için iç güvenlik güçlerinin geliştirilmesi de gereklidir. Silahlı güç ile birlikte siyasi, ekonomik, teknolojik, sosyo-kültürel

ve psiko-sosyal gücün birbirleriyle uyumlu ve dengeli olarak geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Güçlü demokrasi, güçlü ekonomi ve güçlü savunma Türkiye'nin milli güvenlik politikasının temellerini oluşturmalıdır.

Güvenliğin uluslararası bir şekil alması kolektif güvenliği gerekli kılmaktadır. Bu sayede caydırıcılık ve güvenliğin etkinliği artırılırken maliyetler düşürülmelidir. Bu çerçevede Türkiye Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Birliği başta olmak üzere, uluslararası kuruluşlarda ve bölgesel oluşumlarda aktif olmalıdır. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası içerisinde yer almak Türkiye için stratejik bir önem ve önceliğe sahiptir. Avrupa ile bütünleşmiş Türkiye, jeopolitik avantajını kullanarak Avrupa Birliği'nin geliştirdiği Ortak Dış ve Güvenlik Politikasıyla, dünyanın sorunlu bölgelerinde küresel aktör olma gayretlerine önemli katkı sağlayabilir.

Batı'daki bazı ülkelerin Türkiye'yi dünyanın problemlili bölgelerine karşı bir cins tampon devlet olarak görme eğilimlerine rağmen Türkiye, Batı'nın ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Jeopolitiğin bir gereği olarak Türkiye diğer açılımlarını da etkin olarak

kullanmalıdır. Ancak bu açılımlar Batı'ya karşı bir alternatif olmamalıdır. AB ile ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesi Türkiye'nin diğer açılımlarında öncü rol oynamasına önemli katkılar sağlar. Aynı şekilde Türkiye'nin diğer açılımlarını etkin olarak geliştirmesi Türkiye-AB ilişkilerine olumlu yansımalar yapacaktır.

Türkiye, içinde bulunduğu jeostratejik mevki itibariyle, belirsizlik ve potansiyel risk ve tehlikelerle tanımlanan bir bölgenin merkezinde, barış ve güvenliğe katkıda bulunabilecek bir istikrar adası durumundadır. Bu nedenle Türkiye'nin içinde olmadığı bir Avrupa güvenlik ve savunma mimarisinin eksik kalacağı açıktır.

Hızla değişen güvenlik ortamında meydana gelebilecek krizlere süratle çözümler üretebilmek, oluşan risklere tedbirler getirilirken fırsatlardan da yararlanmak için etkili bir kriz yönetim sistemi geliştirilmelidir. Kriz yönetim sistemi kapsamında istihbarat kurumları, askeri ve diğer güvenlik güçleri arasında etkili bir koordinasyon oluşturulurken, milli güç unsurlarından sinerji sağlayacak şekilde dengeli ve etkili olarak faydalanılmalıdır.

Ülkenin bütünlüğüne, ulusal birliğine ve rejimin devamlılığına yönelik iç ve dış tehdit odaklarından kaynaklanan simetrik ve asimetrik tehditlerin mümkün olduğu kadar erken teşhis ve tespit edilmesi maksadıyla, istihbarat faaliyetlerindeki etkinliğin ve istihbarat kurumları arasında işbirliğinin artırılması önem arz etmektedir. Ayrıca bölge ülkeleri istihbarat kurumları arasında işbirliği olanaklarının araştırılması da gereklidir.

Meydana gelebilecek fiilî tecavüzler, sınır ötesinden itibaren karşılanarak, en kısa sürede ve asgari kayıpla bertaraf edilmelidir. Bunun sağlanabilmesi için etkin istihbarat, erken ikaz ve uyarı sistemine ihtiyaç vardır. Ayrıca proaktif bir kriz yönetim sistemi ile süratli ve etkili müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Günümüzün güvenlik ortamında Türkiye'nin güvenliğine yönelik en önemli tehdit terörizmdir ve bunu destekleyen bölücülüktür. Irak'ın kuzeyindeki durum ise bu tehdidin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu tehdide karşı Türkiye son zamanlarda olduğu gibi uluslararası desteği arkasına almalı, güvenlik güçleriyle PKK terör örgütüne karşı mücadelesini aralıksız sürdürmelidir. Bu mücadeleye paralel olarak bölge-

de terörün gelişmesine neden olan olumsuz koşulların düzeltilmesi amacıyla kapsamlı bir planın bir parçası olarak ekonomik, sosyo-kültürel ve psiko-sosyal tedbirler alınmalıdır. Ekonomik hayatın gelişmesi, işsizliğin önlenmesi, sağlık imkanlarının yaygınlaştırılması ve eğitim konularında alınacak tedbirler ile devletin bölgedeki varlığı artırılmalı, devlet ile halkın kucaklaşması sağlanmalıdır.

Ülke içindeki siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve psiko-sosyal istikrarın sağlanması ve korunması güvenlik açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu alanlarda istikrarın bozulması ülke güvenliğine yönelik en önemli tehdidi oluşturmaktadır. Günümüz koşullarında güvenlik ve istikrar ülke içinde demokrasinin bütün kurumlarıyla yerleştirilmesi ve demokrasi kültürünün geliştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Devlet erkleri ve kurumları arasında uyumun sağlanması, çağdaş anlayışa uygun olarak hukukun üstünlüğü ilkesinin benimsenmesi, farklı inanç, görüş ve etnik kültürlerle karşı hoşgörü kültürünün oluşturulması istikrar için olmazsa olmaz koşullardır.

SONUÇ

20. yüzyılın sonunda ve 21. Yüzyılın başında hızla değişen güvenlik ortamına uy-

gun olarak güvenlik anlayışları da büyük değişim göstermiştir. Güvenliğin boyutları ülke güvenliği kavramından uluslararası güvenlik olarak tanımlanan bölgesel ve küresel güvenlik anlayışına kaymıştır. Ayrıca güvenliğin kapsamı genişlemiş savaş, silahlı çatışma, kuvvet kullanma hallerinin dışında ekonomi, enerji, çevre, sağlık, sosyokültür ve eğitim alanları da güvenlik kavramına dahil olmuştur.

Milli Güvenlik Politikası'nın dayandığı temel düşünce, milli güvenliğin sağlanması ve milli hedeflerin elde edilmesinde tüm milli güç unsurlarının birbirini tamamlayacak şekilde kullanılmasıdır. Ekonomik güç, milli güvenlik politikalarında giderek merkezi bir unsur durumuna dönüşmüştür. Dünyadaki ve ülke içindeki ekonomik gelişmeler güvenlik politikalarına doğrudan etki yapmaktadır. Türkiye'nin savunma gücünün ekonomik büyüme ve kalkınma ile ilişkili olduğu dikkate alınmalıdır.

Ayrıca iç ve dış politikalar da gittikçe artan şekilde birbirinden ayrılmaz bir hale gelmektedir. Ülke içindeki siyasi gelişmeler dünyadaki gelişmelerle uyumlu olmak zorundadır. Bu kapsamda dünyadaki demokratik gelişmelere uyum sağlanması ve in-

san haklarına saygının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin milli güvenlik, dış, iç, ekonomik ve milli savunma politikalarının birbirine bağımlı, uyumlu ve koordineli yürütülmesi gerekmektedir.

Türkiye, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi klasik tehdit algılamaları kapsamında ülke topraklarına yönelik bir istila tehdidi ile karşı karşıya değildir. Ancak Türkiye; ulusal ve uluslararası güvenliği etkileyen çok boyutlu, çok yönlü, öngörülmesi güç ve sınır tanımayan asimetrik tehdit ve risklerin yaşandığı, istikrarsız bölgelerin merkezinde yer almaktadır. İçinde bulunduğu zor coğrafyada Türkiye için risk ve tehditler, simetrikten asimetriğe doğru uzanan geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.

Uluslararası, bölgesel ve ulusal güvenlik ortamı değerlendirildiğinde Türkiye'nin Güvenlik Stratejisinin temelini; dinamik bir dış politika, caydırıcılık, kolektif güvenlik ve kriz yönetimi oluşturmalıdır. Bu strateji ise altı temel sütun üzerine oturtulmalıdır. Bunlar;

- Bölgesel barış ve istikrarın korunması amacıyla dinamik bir dış politika yürütül-

mesi,

■ Ülke içinde huzur, güven ve istikrar ortamının oluşturulması için demokrasi, İnsan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde kültürel hoşgörünün geliştirilmesi, devlet kurumları arasında uyumun sağlanması,

■ Etrafımızdaki simetrik tehditlere karşı mevcut dengeleri ve milli menfaatlerimizi korumak için caydırıcı bir gücün oluşturulması,

■ Ülkenin bütünlüğüne, ulusal birliğine ve rejimin devamlılığına yönelik tehditlere karşı gerekli tedbirlerin alınması,

■ Doğu Akdeniz'deki güvenliğimizin temel noktasını teşkil eden Kıbrıs'taki hak ve menfaatlerimizin korunması,

■ Uluslararası yeni risk ve asimetrik tehditlerin, özellikle uluslararası terörün ülkemizdeki faaliyetlerinin önlenmesi ve ülke dışındaki menfaatlerimize zarar verme-

sinin engellenmesidir.

Bu çerçevede; Türkiye bölgesinde barış ve güvenliğe katkıda bulunmalı ve çevresinde bir “Barış ve Güvenlik Kuşağı” oluşturmalıdır. Bulunduğu bölgeye yönelik tüm stratejileri etkileyebilecek, strateji ve güvenlik üreten bir ülke olmalıdır. Bölgesinde bir güç ve denge unsuru olarak işbirliği, yakınlaşma ve olumlu ilişkiler geliştirmek için, her türlü fırsattan istifade etmelidir.

Çağdaş güvenlik anlayışları çerçevesinde, milli güç unsurlarının yanında kolektif güvenliğin sağlayacağı imkânlardan da azami istifade edilmelidir. Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı başta olmak üzere, uluslararası kuruluşlarda ve bölgesel oluşumlarda aktif olunmalıdır.

Avrupa Birliği üyesi olma yolundaki vizyonunu sürdüren Türkiye için, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası içerisinde yer alınması stratejik bir önem ve önceliğe sahiptir. Avrupa ile bütünleşmiş ve bulunduğu coğrafyanın avantajını da kullanan Türkiye, Avrupa Birliği’nin geliştirdiği Ortak Dış ve Güvenlik Politikasıyla, dünya-

nın sorunlu bölgelerinde küresel aktör olma gayretlerine önemli katkı sağlayabilir.

Gelinen aşamada; bir yanda NATO'nun Avrupa Birliğine desteği, diğer taraftan da Avrupa Birliği üyesi olmayan müttefiklerin, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na (AGSP'ye) katılımı konusunda hassas bir denge kurulmuştur. Türkiye, bu hassas denge içerisinde yer alan ülkelerden biri olarak, Avrupa'nın savunma ve güvenliğiyle doğrudan veya dolaylı ilgisi bulunan, tüm çok uluslu operasyonlarda fiilen ve etkin olarak yer almaya devam etmelidir. Bunlar; Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve NATO çerçevesinde icra edilen operasyonlar olabileceği gibi, Avrupa Birliği'nin NATO imkân ve yeteneklerini kullanarak, tek başına icra edeceği askerî operasyonları da içermelidir.

Sonuç olarak; Türkiye'nin güvenlik stratejisi bir yandan vatanın ve milletin ebedî varlığını ve devletinin bölünmez bütünlüğünü muhafaza ederken diğer taraftan halkın refahına, maddî ve manevî mutluluğuna hizmet etmelidir. Türkiye'nin dünya uluslar ailesinin eşit haklara sahip onurlu bir üyesi olmasına ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasına yönelik güvenli ve güvenilir bir ortam hazırlamalıdır.